

Zuzana Pojezdalová

Tłumacze literatury polskiej w świetle "Słownika słowackich tłumaczy literatury pięknej XX wieku" : Translators of Polish Literature as reflected in the "Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century"

Przekłady Literatur Słowiańskich 7/2, 149-158

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

**Tłumacze literatury polskiej w świetle
*Słownika słowackich tłumaczy literatury pięknej
XX wieku***

**Translators of Polish Literature as reflected
in the *Dictionary of Slovak Literary Translators of
the 20th Century***

Zuzana Pojezdalová

Uniwersytet Komeńskiego w Bratysławie, Wydział Filozoficzny, Instytut Filologii Słowiańskich,
zuzana.pojezdalova@gmail.com

Data zgłoszenia: 29.04.2016 r. — Data recenzji: 16.05.2016 r.

Abstract: The first part of the *Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century* was published in 2015. It is a tremendous step forward in Slovak translation studies. The first part of the dictionary includes 25 translators from the Polish language; seven of them deal exclusively or predominantly with the translation of Polish literature. These seven translators are discussed in this paper in more detail.

Key words: dictionary, Slovak translators, literary translation, Karol Chmel.

Dzięki kilkuletniej współpracy zespołu badaczy Instytutu Literatury Światowej Słowackiej Akademii Nauk, Wydziału Filozoficznego Uniwersytetu Komeńskiego w Bratysławie oraz Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy w 2015 roku nakładem wydawnictwa Veda ukazał się *Słownik słowackich tłumaczy literatury pięknej XX wieku, część A–K*, pod redakcją O. Kovačičovej i M. Kusej¹. Zawiera on portrety ponad dwustu tłumaczy wraz z wybraną bibliografią i charakterystyką ich dorobku translatorskiego. Szczegółowe opracowanie obszernego materiału może stanowić również swoisty rodzaj dziejów recepcji literatury światowej na Słowacji w XX wieku. Wybierając materiał do słowni-

¹ *Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia. A–K*. Red. O. Kovačičová, M. Kusá. Bratislava 2015.

ka, skupiono się wyłącznie na ubiegłym stuleciu. Wynika to z kilku powodów. Jednym z nich jest ukazanie się *Dziejów przekładu literackiego na Słowacji*², w których zostały syntetycznie opracowane sylwetki tłumaczy z wcześniejszych stuleci. Ważniejszym argumentem jest jednak fakt, że XX wiek jest kluczowy z punktu widzenia wzrostu ilościowego i jakościowego literatury przekładowej. W tym czasie można było zaobserwować jej rozkwit, powstał samodzielny zawód tłumacza, zakładano instytucje edukacyjne, a refleksję tłumaczy nad własną pracą sformułowano w zasadach słowackiej szkoły teorii tłumaczenia, która kształtowała myślenie o przekładzie przez kolejne dziesięciolecia³.

Decydujące znaczenie przy wyborze haseł *Słownika...* miała liczba opublikowanych przez danego tłumacza w formie książki przekładów literatury pięknej. Mniejszy dorobek akceptowano jedynie w przypadku tłumaczy pierwszej połowy XX wieku, autorów przekładów istotnych dzieł literatury światowej lub kluczowych dzieł literatur narodowych, a także w odniesieniu do tłumaczy dzieł literatury nielicznie obecnych w słowackiej twórczości przekładowej⁴. Następnym ważnym kryterium była przynależność tłumaczonych tekstów do literatury wysokiej oraz jakość przekładu, uwzględniono jednak również tłumaczy dzieł wyjątkowo popularnych wśród czytelników.

Zasadniczą część słownika poprzedza studium K. Bednárovej pt. *Konteksty słowackiego przekładu literackiego XX wieku* w języku słowackim oraz angielskim⁵. W jego rozdziale zatytułowanym *Historyczne determinanty słowackiej przestrzeni przekładu* autorka w skrócie przedstawia rozwój przekładu na terytorium dzisiejszej Słowacji od czasów Cyryla i Metodego do końca XIX wieku. Podkreśla szczególnie niejednorodność obszaru językowego i kulturowego. Wynika ona ze współistnienia pięciu języków (łacina, biblijna czeszczyzna, słowaczowana czeszczyzna, język słowacki A. Bernoláka, język słowacki L. Štúra), a także z dziejów polityczno-historycznych, które doprowadziły do tego, że rozwój przekładu literackiego był fragmentaryczny i nieciągły. W następnym rozdziale *Słowacki przekład literacki w XX wieku* autorka dogłębnie analizuje wpływ sytuacji polityczno-kulturalnej na przekład, środowisko wydawnicze, pozycję tłumacza, relacje literatury rodzimej i przekładowej, a także na zróżnicowanie gatunków literatury przekładowej. Na końcu K. Bednárová podsumowuje polemiki i dyskusje o przekładzie, dzięki którym zostały sformułowane postulaty słowackiej szkoły przekładowej, a translatoologia zajęła wśród nauk należne sobie miejsce. Każdy pojedynczy temat obserwujemy w porządku chronologicznym. Zazwyczaj wiek XX podzielony jest na kilka przedziałów: okres do końca pierwszej wojny światowej, okres pierwszej Republiki Czechosłowackiej (1918—1939), lata wojen-

² K. Bednárová: *Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálneho k profánnemu*. Bratislava 2013. Dotychczas wydano część pierwszą, praca nad następnymi tomami nadal trwa.

³ Unikając w ten sposób dyskusyjnego twierdzenia, że kształtuje je do dziś.

⁴ *Slovník...*, s. 8.

⁵ *Ibidem*, s. 15—92.

nej Republiki Słowackiej (1939—1945), lata powojenne (1945—1949) oraz epokę socjalizmu (1949—1989), w której dziesięciolecia surowej dyktatury przeplatają się z dekadami odwilży politycznej. Lata 90. minionego wieku to ostatnia część, która została poszerzona o pierwsze dziesięciolecie nowego milenium. Należy docenić nie tylko plastyczny i szczegółowy, lecz także obiektywny opis sytuacji w poszczególnych epokach, wyjaśniający zarówno ich wady, jak i zalety.

Zasadniczą część słownika tworzy 213 haseł, którymi są nazwiska tłumaczy, uporządkowanych alfabetycznie. W każdym artykule hasłowym znajdują się najważniejsze dane biograficzne tłumacza, zestaw języków, najważniejsze przetłumaczone dzieła, charakterystyka poetyki oraz wybór bibliografii przekładów. W omawianym tomie *Słownika...* zamieszczono 25 haseł tłumaczy literatury polskojęzycznej, mianowicie: Matej Andráš, Juraj Andričik, Mária Babiaková-Bajová, Peter Bella Horal, Pavel Bunčák, Peter Čačko, Ľubomír Feldek, Jozef Gazdík, Jozef Gerbóc, Andrej Germuška, Andrej Halaša, Pavol Halaša, Vítazoslav Hečko, Marián Heveši, Ján Hollý, Pavol Horov, Pavol Országh Hviezdoslav, Karol Chmel, Ján Irmier, Ružena Jamrichová, Ladislav Jánsky, Rudolf Klačko, Štefan Koperdán, Marián Kováčik, Vlastimil Kovalčík. Ponieważ praca nad drugim tomem słownika nadal trwa, nie można dokonać całościowej analizy stanu i rozwoju przekładów polskiej literatury na język słowacki. Po ukazaniu się drugiego tomu będzie możliwe przeanalizowanie typologii tłumaczonych w ciągu XX wieku dzieł, zbadanie wyborów translatorskich, koncepcji poetyckich, doboru tłumaczonych książek, obrazu polskiej literatury w Słowacji, a także jej stosunku do twórczości krajowej.

Z wymienionych tłumaczy tylko kilku zajmowało się wyłącznie przekładem z języka polskiego. Większość tłumaczyła także z innych języków, a w przypadku niektórych literatura polska znajdowała się nawet na peryferiach ich zainteresowań i twórczości przekładowej. Przekładami z polszczyzny zajmowali się marginalnie np. M. Heveši, V. Hečko, J. Irmier, R. Jamrichová, R. Klačko i Š. Koperdán. W porównaniu z liczbą dzieł tłumaczonych z innych literatur, przekłady literatury polskiej stanowią nieliczną część ich dorobku. Zgodnie z kryterium ilościowym można do tej grupy zaliczyć także mistrzów słowackiego przekładu, którymi niewątpliwie są P.O. Hviezdoslav i Ľ. Feldek. P.O. Hviezdoslav skupiał się przede wszystkim na tłumaczeniach z języka angielskiego. Ľ. Feldek zajmuje się w pierwszej kolejności literaturą rosyjską, a poza tym w jego dorobku znajdziemy przekłady z 16 innych języków (niektóre powstały oczywiście we współpracy z filologami).

Warto przyjrzeć się tłumaczom, dla których przekłady literatury polskiej stanowią znaczącą część ich dorobku. Do tego grona należą przede wszystkim M. Babiaková-Bajová, J. Gazdík, J. Gerbóc, A. Germuška, J. Hollý, P. Horov, K. Chmel oraz V. Kovalčík. Analiza typologii przekładów literatury polskiej na język słowacki nie przyniosłaby pożądaných efektów ze względu na brak drugiego tomu *Słownika...* Ciekawe okazują się natomiast sylwetki samych tłumaczy —

pośredników między dwiema kulturami. W jaki sposób zdobyli wiedzę o polskiej literaturze, kulturze i posiadli znajomość polszczyzny? Co motywowało ich do tłumaczenia polskiej literatury na język słowacki? Z jakim oddźwiękiem spotkały się ich przekłady w środowisku literackim? Odpowiedzi na te pytania podają nam źródła wtórne.

Najstarszymi z siedmiu wymienionych tłumaczy byli J. Hollý (1901—1952) oraz A. Germuška (1902—1992), których oprócz wieku łączyły również podobna kariera polityczna⁶, bliskie relacje z Ośrodkiem Słowackich Studentów Katolickich⁷ oraz wzajemna współpraca nad przekładami literatury polskiej. Mimo że pochodzili oni z różnych środowisk, studiowali na innych kierunkach na różnych uniwersytetach, oboje spędzili pewien okres studiów w Polsce. Wydaje się prawdopodobne, że literaturę polską poznali właśnie podczas pobytu w Polsce, gdzie zdobyli również znajomość języka. W kręgu ich zainteresowań znalazły się przede wszystkim dzieła H. Sienkiewicza i B. Prusa, które tłumaczyli wraz z M. Stanem. Ci trzej tłumacze to pierwsza generacja, która skupiała się wyłącznie na przekładach literatury polskiej, w przeciwieństwie do wcześniejszych pokoleń tłumaczy przekładających jednocześnie z kilku języków słowiańskich⁸. Brak doświadczenia młodych tłumaczy odbił się jednak na kalkowym sposobie przekładu, liczbie błędów stylistycznych i znaczeniowych⁹. Kariera obu tłumaczy skończyła się już w latach powojennych. A. Germuška został skazany na kilkanaście lat pozbawienia wolności, a później pracował w Preszowie w zakładzie surowców wtórnych. J. Hollý został skazany na 20 miesięcy więzienia, po 1948 roku pracował m.in. w mleczarni.

Z katolickiego ośrodka dla młodzieży studenckiej wywodziła się również M. Babiaková-Bajová (1914—1993). Studiowała slawistykę w Bratysławie, część studiów spędziła także na Uniwersytecie Jagiellońskim w Krakowie. Była studentką W. Bobka, wybitnego slawisty, który w okresie międzywojennym ponad 10 lat był lektorem języka polskiego w Bratysławie¹⁰. Można ją uznać za jednego z pierwszych tłumaczy literatury polskiej z właściwym wykształceniem filologicznym. Przekładała wyłącznie z języka polskiego. Zadebiutowała w okresie międzywojennym we współpracy z Towarzystwem św. Wojciecha¹¹, tłumacząc

⁶ Obaj byli członkami partii HSĽS, rządzącej podczas drugiej wojny światowej, utożsamianej z władzami nazistowskimi. Obaj również objęli wysokie stanowiska w partii.

⁷ Ústredie slovenského katolíckeho študentstva. W ramach ośrodka powstał dziennik „Slovák”, w którym często publikowano dzieła literatury polskiej. W środowisku katolickim uważano bowiem, że polski naród jest duchowo i kulturowo bliski słowackiemu. Por. J. Hvišč: *Vzťahy a súvislosti slovenskej a poľskej literatúry*. Bratislava 1996, s. 142.

⁸ P. Winczer: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Red. K. Bednárová. Bratislava 1994, s. 65.

⁹ *Slovník...*, s. 230, 260.

¹⁰ P. Winczer: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín...*, s. 65.

¹¹ Spolok sv. Wojtecha. Towarzystwo powstało pod koniec XIX wieku w celu zrzeszania księży, nauczycieli, młodzieży i robotników oraz religijno-moralnego kształcenia szerokich warstw.

początkowo dzieła religijne, zorientowane przede wszystkim na niewymagającego czytelnika¹². Dopiero w latach 1945—1949 zajęła się przekładem dzieł stanowiących większe wyzwanie intelektualne, takich jak *Granica*, *Dom nad łakami* i *Medaliony* Z. Nałkowskiej, *Noce i dnie* M. Dąbrowskiej, wydane po raz kolejny w reedycji dwadzieścia lat później. M. Babiaková-Bajová była wówczas jednym z najbardziej produktywnych tłumaczy. Z bibliografii zebranej przez P. Winczera wynika, że tłumaczka była autorką jednej trzeciej wszystkich przekładów¹³. Natomiast później, po zmianach ideowo-politycznych, skupiła się na przekładach literatury dla dzieci i młodzieży, odchodząc tym samym od dzieł klasyków literatury polskiej, do których powracała sporadycznie (tłumacząc w 1952 roku *Meir Ezołowicz* E. Orzeszkowej, a w 1963 roku *Szyzyfowe prace* S. Żeromskiego).

P. Horov (1914—1975) to tłumacz tej samej generacji. Język polski nie był jedynym językiem, z którego przekładał, tłumaczył bowiem także z języków rosyjskiego, czeskiego, francuskiego, we współpracy z filologami również z bułgarskiego, serbskiego, słoweńskiego, tureckiego i perskiego. Był czynnym poetą, z tego powodu tłumaczył wyłącznie poezję. Poezję polską zaczął przekładać w połowie lat 50. XX wieku. W latach 60. i 70. należał do najwybitniejszych tłumaczy polskiej poezji¹⁴. Warto zauważyć, że skupiał się wyłącznie na poezji XX wieku. Dobór tłumaczonych dzieł nie był związany z jego własną twórczością, brakuje nawet ścisłego związku między przekładanymi poetami polskimi, wśród których znaleźli się L. Staff, M. Jastrun, J. Przyboś, M. Jachimowicz czy J. Iwaszkiewicz. Ambicją P. Horova było wzbogacić repertuar krajowej twórczości poetyckiej o nowe odcienie tematów i możliwości ekspresji¹⁵. Dla samego P. Horova przekłady nie stanowiły równorzędnej części jego twórczości i nie wynikały z potrzeby doskonalenia własnych umiejętności. Za pośrednictwem tłumaczeń mógł uzupełnić własną poezję i wykorzystać możliwości, które pozostały w niej zupełnie pominięte lub ujawnione jedynie częściowo¹⁶. Niestety, w niektórych przypadkach różnica między poetyką przekładanego autora i tłumacza była na tyle duża, że tłumacz bez dogłębnego przygotowania, zapoznania się także z teoretycznym tłem poezji autora i jego kredo, przesłonił lub całkowicie pominął kontekst, znaczenie lub specyfikę ekspresji tłumaczonego wiersza¹⁷.

Jego częścią jest także wydawnictwo. Por. <http://www.ssv.sk/historia.xhtml> [Data dostępu: 19.04.2016].

¹² *Słownik...*, s. 109.

¹³ P. Winczer: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín...*, s. 78—80.

¹⁴ P. Winczer: *Horovove preklady z Juliana Przyboša*. „Slavica Slovaca” 1974, nr 2, s. 153.

¹⁵ *Ibidem*, s. 154.

¹⁶ P. Winczer: *Konfrontačné roviny v preklade poézie*. (Pavol Horov — Julian Przyboš). „Slavica Slovaca” 1981, nr 2, s. 174.

¹⁷ *Ibidem*, s. 184.

J. Gazdík (1931—1982) studiował słowacystykę oraz literaturoznawstwo w Bratysławie. Po studiach pracował na stanowisku redaktora w wydawnictwie Tatran, w latach 1974—1979 był lektorem języka słowackiego na Uniwersytecie Jagiellońskim. Języka polskiego nauczył się jednak już wcześniej, prawdopodobnie w ramach ogólnego kształcenia slawistycznego, ponieważ jako tłumacz zadebiutował już pod koniec lat 50. minionego wieku. Dobór gatunków i autorów tłumaczonych przez niego dzieł jest niezwykle zróżnicowany, ale uwagę J. Gazdíka przyciągnęły przede wszystkim utwory W. Reymonta. Przekłady dzieł noblisty oraz klasyka literatury polskiej przewijają się przez całą twórczość tłumacza, który wykazał się umiejętnością transferu zróżnicowanych tematów, światów przedstawionych, jak i akcentów stylistycznych. Źródeł wyrafinowanego języka tłumacza można się doszukać w skończonych przez niego studiach, a także w długoletniej pracy redaktora¹⁸. Pozwoliły mu one na zachowanie dystansu między językiem polskim i słowackim i pomogły unikać interferencji językowych. J. Gazdík podjął się również ponownego tłumaczenia *Granicy Z. Nałkowskiej* (1977) w czasie, kiedy język, którym M. Babiaková-Bajová posłużyła się we wcześniejszym przekładzie (1946), okazał się przestarzały.

Jednym z nielicznych słowackich tłumaczy drugiej połowy XX wieku, który posiadał wyższe wykształcenie z zakresu tłumaczonej literatury i języka, był J. Gerbóc (1942—2000). Studiował on język i literaturę słowacką oraz polską na Uniwersytecie Komeńskiego w Bratysławie. Przez wiele lat pracował jako redaktor, później także redaktor naczelny różnych wydawnictw, był prezesem działu ds. sztuki i literatury Ministerstwa Kultury, objął też stanowisko dyrektora Biblioteki Uniwersyteckiej. Ponadto zajmował się własną twórczością poetycką¹⁹. Zawodowa erudycja oraz osobista pasja umożliwiały mu popieranie wydawania relewantnej i wartościowej literatury polskiej XX wieku. Wśród autorów przez niego tłumaczonych znajdziemy M. Białoszewskiego, J. Iwaszkiewicza, T. Nowaka, T. Różewicza, J. Głowackiego, Z. Herberta, T. Borowskiego i innych. Mimo że w przekładach J. Gerbóca można natknąć się na przykłady dosłownego lub mechanicznego tłumaczenia, to ogólnie cechowała go umiejętność dostosowania stylu przekładu do języka oryginału²⁰. Charakteryzował się wrażliwością nie tylko na semantyczne, lecz także stylistyczne niuanse oryginału oraz na kontekst kulturowy²¹.

V. Kovalčík (ur. 1939) jest tłumaczem literatury polskiej, francuskiej, słoweńskiej i serbsko-łużyckiej. Pierwszeństwo w twórczości przekładowej ma jednak poezja polska. Studiował słowacystykę i rusycystykę w Bratysławie. Znajomość języka polskiego posiadał prawdopodobnie podczas pobytów stypendialnych

¹⁸ *Slovník...*, s. 225.

¹⁹ *Ibidem*, s. 227—228.

²⁰ P. Winczer: *Tadeusz Nowak. A keď kráľom a keď katom budeš*. „Revue svetovej literatury” 1976, nr 2, s. 188.

²¹ *Slovník...*, s. 228.

w Warszawie i Krakowie. Pracował na stanowisku redaktora w różnych czasopismach oraz wydawnictwach. Podobnie jak większość innych słowackich tłumaczy poezji, sam V. Kovalčík jest poetą, a także krytykiem literackim. W porównaniu ze wspomnianym wcześniej P. Horovem, V. Kovalčíka cechuje zupełnie inny wybór dzieł i autorów, który bardziej koresponduje z jego własną twórczością poetycką. Wynika to z racjonalnego podejścia tłumacza do myślenia o twórczości. Poezję rozumie on jako naturalny sposób wyrażania myśli, które są ograniczone przez możliwości języka. Jednocześnie traktuje słowo jako podstawowy element istnienia, dlatego też harmonia pomiędzy autorem i tłumaczem wydaje mu się naturalna²². W bibliografii jego przekładów znajdują się wiersze W. Szymborskiej, Z. Herberta, C. Miłosza, K. Wojtyły, T. Różewicza i innych, a więc kluczowych twórców polskiej poezji XX wieku. J. Hvišč docenia przede wszystkim ponadtrzydziestoletnią popularyzację tych autorów wśród czytelników słowackich, reprezentacyjny wybór wierszy oraz wierny, subtelny transfer delikatnych niuansów poetyckich na język słowacki i znajomość relacji intertekstualnych²³.

Ostatnia postać, o której chciałabym wspomnieć, to K. Chmel (ur. 1953), tłumacz literatury polskiej, serbskiej, chorwackiej i słoweńskiej. Studiował andragogikę w Bratysławie. O jego wykształceniu językowym w zasadzie w *Słowniku...* nie ma wzmianki. Debiutował jako poeta w 1985 roku, ale po 1989 roku zasłynął przede wszystkim z najbardziej produktywnej pracy przekładowej w zakresie literatur słowiańskich²⁴. W odniesieniu do literatury polskiej dowodem na to są wszystkie tomy „Przekładów Literatur Słowiańskich” obejmujące bibliografię tłumaczeń polsko-słowackich²⁵. W każdym tomie nazwisko K. Chmela pojawia się bowiem kilkakrotnie, szczególnie w kategorii publikacji w czasopismach. Lista tłumaczonych przez niego autorów jest obszerna i niezwykle zróżnicowana. Słowackim czytelnikom początkowo prezentował twórczość poetów skupionych wokół czasopisma „Brulion”, ale obecnie sięga również po utwory autorów Nowej Fali, a także klasyków, szczególnie w zakresie prozy: C. Miłosza, Z. Herberta, T. Konwickiego. Zdaniem krytyków literackich, K. Chmel rozszerza, urozmaica i dynamizuje pole przekładów literatury polskiej²⁶ i „tłumaczy w świetny sposób”²⁷. Można jednak znaleźć również nieprzychylnie reakcje lub bardziej szczegółowe i dogłębne analizy wyborów translatorskich tłumacza²⁸.

²² J. Hvišč: *Kovalčíkove preklady polskej poézie*. W: *Slovensko-Poľsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 92.

²³ J. Hvišč: *O nových prekladoch Vlastimila Kovalčíka*. „Revue svetovej literatúry” 2006, nr 1, s. 116.

²⁴ *Slovník...*, s. 281.

²⁵ Por. „Przekłady Literatur Słowiańskich” 2013, t. 1, cz. 4; 2014, t. 4, cz. 2; 2014, t. 5, cz. 2; 2015, t. 6, cz. 1.

²⁶ P. Káša: *Prekladateľské aktivity Karola Chmela*. W: *Slovensko-Poľsko...*, s. 88.

²⁷ B. Bodacz: *Stefan Chwin. Dolina radosti*. „Slovenské pohľady” 2010, nr 3, s. 127.

²⁸ Por. Š. Chrappa: *Tadeusz Różewicz v slovenskej literatúre*. W: *Slovensko-Poľsko...*, s. 113–121; M. Dobríková: *Jazyková a prekladateľská kompetencia ako kritériá kvality umele-*

W bibliografii przekładów literatury polskiej na język słowacki w 2015 roku K. Chmel zajmuje wyjątkowe miejsce — przetłumaczył cztery publikacje książkowe oraz trzy z czterech pozycji w ramach przekładów w czasopismach. Przekłady poezji opublikowane w czasopismach odpowiadają dotychczasowemu kierunkowi obranemu przez tłumacza — są swobodnym wyborem wierszy współczesnych poetów. Przekłady książkowe są bardziej zróżnicowane. Wykorzystując obecną popularność A. Sapkowskiego, K. Chmel przetłumaczył pierwsze dwa tomy *Wiedźmina*. Nawiązał w ten sposób do swoich dawniejszych przekładów dzieł tego autora — *Narrenturm*, *Boży bojownicy*, *Lux perpetua*²⁹. Tłumaczenie *Wiedźmina* ukazało się stosunkowo późno. Na rynku słowackim już od kilku lat dobrze jest znany przekład na język czeski, którego specyficzną „terminologię” wykorzystują również produkty konsumpcyjne (gry komputerowe i planszowe). Dlatego też wersja słowacka prawdopodobnie nie uniknie porównywania z czeskim tłumaczeniem. Na reakcję odbiorców trzeba jednak jeszcze poczekać.

Inne dwa przekłady K. Chmela z zeszłego roku pokazują zupełnie odmienne oblicze i różnorodność zainteresowań tłumacza. We współpracy z J. Andričíkiem oraz K. Laučíkovą-Dugast opublikował wybór wierszy Z. Macheja, prezentując tym samym polskie spojrzenie na niedawne wydarzenia społeczne w obszarze Europy Środkowej. Poezja wydana w postaci tomiku, który pojawi się na półkach księgarni, może zainteresować większą liczbę czytelników niż przekłady utworów poetyckich ukazujące się na łamach czasopism, które trafiają do ograniczonego grona koneserów literatury. Odbiorców niewątpliwie znajdzie przekład powieści O. Tokarczuk *Prawiek i inne czasy*, trzeciej z kolei książki tej autorki w tłumaczeniu K. Chmela³⁰. Fragment tego przekładu czytano podczas popularnego wydarzenia Noc Literatury, książkę przedstawiono też w audycji radiowej „Literárna revue”³¹, a w internetowych serwisach słowackich księgarni można już zobaczyć pierwsze reakcje czytelników³². Niestety, recenzje naukowe lub analizy przekładu jeszcze się nie ukazały.

Wydanie *Słownika słowackich tłumaczy literatury pięknej XX wieku* jest wyjątkowym wydarzeniem w dziedzinie słowackiej translatologii i podobne inicjatywy zrealizowano w niewielu krajach. Celem niniejszego artykułu było zwrócenie uwagi na sam fakt obecności tego rodzaju publikacji na rynku wydawniczym i wskazanie jego istotnych cech, a także skrótowa charakterystyka jego zawartości. Są one dowodem na to, że publikacja ta może być źródłem inspiracji

ckého prekladu. W: *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach*. Red. E. Žigová, M. Vojtech. Bratislava 2011, s. 249—257.

²⁹ Por.: A. Sapkowski: *Veža bláznov*. Bratislava 2003; A. Sapkowski: *Boží bojovníci*. Bratislava 2005; A. Sapkowski: *Svetlo večné*. Bratislava 2007.

³⁰ Por.: O. Tokarczuk: *Hra na mnohých bubienkoch*. Bratislava 2004; Eadem: *Anna In v hrobkách sveta*. Bratislava 2007.

³¹ Por. <https://www.rtvs.sk/radio/archiv/1099/372628> [Data dostępu: 20.04.2016].

³² Por. <http://www.martinus.sk/?ulitem=222950> [Data dostępu: 20.04.2016].

w badaniach translologicznych lub stanowić punkt wyjścia wielu prac naukowych. Na podstawie danych ze *Słownika...* oraz dodatkowych źródeł wtórnych przedstawiono sylwetki siedmiorga najbardziej produktywnych tłumaczy literatury polskiej na język słowacki. Z tego grona na szczególną uwagę zasługuje K. Chmel, który od końca XX wieku konsekwentnie i regularnie wzbogaca słowacką przestrzeń literacką o nowe przekłady. Ponieważ zwłaszcza rok 2015 był niezwykle obfity w jego tłumaczenia, w niniejszym opracowaniu poświęcono mu najwięcej uwagi. Oczywiście, bez drugiego tomu *Słownika...*, nad którym prace nadal trwają, nie można dokonać całkowitej oceny publikacji ani spojrzeć na przekłady literatury polskiej z szerszej perspektywy. Skupienie się na samych postaciach tłumaczy wydaje się z tego punktu widzenia bardziej naturalne. Różnice między nimi w zakresie wykształcenia, zawodu, osobistych upodobań do odmiennych gatunków literackich decydują o różnorodności tłumaczonych dzieł i wielowarstwowym kształtowaniu obrazu literatury polskiej. Podkreśla to rolę tłumacza w dialogu międzyliterackim i międzykulturowym.

Literatura

- Bednárová K.: *Dejiny umeleckého prekladu na Slovensku I. Od sakrálného k profánnemu*. Bratislava 2013.
- Bodacz B.: *Stefan Chwin. Dolina radosti*. „Slovenské pohľady” 2010, nr 3, s. 127–129.
- Chrappa Š.: *Tadeusz Różewicz v slovenskej literatúre*. W: *Slovensko-Polsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 107–122.
- Dobríková M.: *Jazyková a prekladateľská kompetencia ako kritériá kvality umeleckého prekladu*. W: *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach*. Red. Ľ. Žigová, M. Vojtech. Bratislava 2011, s. 249–257.
- <http://www.martinus.sk/?ultem=222950>.
- <http://www.ssv.sk/historia.xhtml>.
- <https://www.rtvs.sk/radio/archiv/1099/372628>.
- Hvišč J.: *Kovalčíkove preklady poľskej poézie*. W: *Slovensko-Polsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 92–106.
- Hvišč J.: *O nových prekladoch Vlastimila Kovalčíka*. „Revue svetovej literatúry” 2006, nr 1, s. 115–116.
- Hvišč J.: *Vzťahy a súvislosti slovenskej a poľskej literatúry*. Bratislava 1996.
- Káša P.: *Prekladateľské aktivity Karola Chmela*. W: *Slovensko-Polsko. Bilaterálne vzťahy v procese transformácie*. Red. J. Hvišč. Bratislava 2008, s. 86–81.
- Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia. A–K*. Red. O. Kovačičová, M. Kusá. Bratislava 2015.
- Winczer P.: *Dve ideológie, dva recepcné prístupy*. W: *K otázkam teórie a dejín prekladu na Slovensku II*. Red. K. Bednárová. Bratislava 1994, s. 52–82.
- Winczer P.: *Horovove preklady z Juliana Przyboša*. „Slavica Slovaca” 1974, nr 2, s. 153–170.
- Winczer P.: *Konfrontačné roviny v preklade poézie. (Pavol Horov — Julian Przyboš)*. „Slavica Slovaca” 1981, nr 2, s. 172–184.

Winczer P.: *Tadeusz Nowak. A keď kráľom a keď katom budeš*. „Revue svetovej literatúry” 1976, nr 2, s. 187—188.

Zuzana Pojezdalová

**Prekladatelia poľskej literatúry vo svetle
*Slovníka slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia***

Resumé

V článku autorka predstavuje Slovník slovenských prekladateľov umeleckej literatúry 20. storočia, ktorého prvý zväzok vyšiel v roku 2015 vo vydavateľstve Veda. Autorka opisuje jeho štruktúru aj obsah a pozornosť upriamuje na prekladateľov poľskej literatúry. Vyberá siedmich prekladateľov, ktorí sa najviac venovali prekladu z poľského jazyka, a predstavuje ich profil — štúdium, jazykové vzdelanie, povolanie. Uvádza recenzie literárnych kritikov, definuje ich poetiku. Najviac priestoru venuje Karolovi Chmelovi, ktorý od 90. rokov minulého storočia zaujíma popredné miesto v preklade poľskej literatúry.

Kľúčové slová: slovník, slovenskí prekladatelia, umelecký preklad, Karol Chmel.

Zuzana Pojezdalová

**Translators of Polish Literature as reflected
in the *Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century***

Summary

The author of this paper introduces the *Dictionary of Slovak Literary Translators of the 20th Century* of which Veda Publishing House published the first volume in 2015. The paper deals with the structure and contents of the dictionary and it focuses on the translators of Polish literature. The author explores seven translators who predominantly work on translations from the Polish language and she introduces their profiles — from the point of view of study, language education and profession. She also pays attention to literary critics' reviews and defines their poetics as well. She concentrates primarily on Karol Chmel, who is one of the best-known translators of Polish literature in Slovakia, and who occupies the leading position in this field.

Key words: dictionary, Slovak translators, literary translation, Karol Chmel.